

Мовчанюк Н. А., Гаращенко Р. А.
Київський національний
економічний університет

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ РИС СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

У статті розглядаються проблеми формування особистісних рис студентів під час навчання іноземній мові. Висвітлюються сутність та завдання особистісного підходу як до вивчення іноземної мови, так і до навчання іноземній мові.

Ключові слова: формувати, особистісні риси, особистісний підхід, соціально-психологічні особливості, іноземна мова.

Іноземна мова на сьогодні є чи не найважливішим предметом у вищій школі. Вивчення іноземної мови створює підґрунтя іншомовної діяльності, є додатковим засобом розширення світогляду студентів, впливає вихованню моральних якостей тощо.

Виховні і розвиваючі резерви іноземної мови як навчальної дисципліни найбільш повно розкривають свої можливості під час діяльнісного підходу. В цих умовах: а) студент стає не об'єктом, а суб'єктом навчальної діяльності, тобто активним діячем; б) у зв'язку із збільшенням навчальної інформації студенти самостійно визначають важливі для них навчальні цілі; в) на заняттях відбувається взаємодія із викладачем; г) навчальні завдання моделюють різноманітні аспекти людської діяльності; д) навчальна діяльність – це один із головних етапів підготовки до подальшої діяльності відповідно обраної спеціальності.

Особистісна активність студентів передбачає активне відношення до знань, систематичність і наполегливість в навчальній діяльності, позитивні результати і успішну безперервну освіту. Така активність називається особистісною, оскільки вона обумовлена психологічними особливостями особистості – актуальними потребами, вагомими для студента цілями і мотивами.

Мета даної проблеми, висвітленої в статті – розкрити сутність формування особистісних рис студентів під час навчання іноземній мові, адже на сьогодні для викладачів вищих навчальних закладів актуальним є не тільки навчити іноземній мові, а й допомогти студенту розкрити себе як індивідуальність, стимулювати і мотивувати інтерес до даного предмета.

Завдання, які висвітлюються у статті:

- розкрити сутність особистісного підходу до вивчення іноземної мови і навчання іноземній мові;
- визначити рівні інтелектуальної активності;
- обґрунтувати особистісні риси студентів під час навчання іноземній мові.

Істотно важливий фактор розвитку здібностей людини – стійкі спеціальні інтереси. Спеціальні інтереси – це інтереси до змісту визначеної області людської діяльності, що переростають у схильності професійно займатися цим родом діяльності. Пізнавальний інтерес тут стимулює діюче оволодіння прийомами і способами діяльності.

Виникнення інтересу до тієї чи іншої трудової чи навчальної діяльності тісно пов'язано з пробудженням здібностей до неї і служить відправною крапкою для їхнього розвитку. “Наші бажання, – за словами Ґете, – передчуття схованих у нас здібностей, провісники того, що ми в стані будемо зробити”. Зміцнілі інтереси дитини – це “лакмусовий папірець” його здібностей, сигнал, що повинний змусити навколишніх задуматися – чи не дають себе знати здібності, що зароджуються. Властиві підлітковому і юнацькому віку різноманітні і нерідко незабаром гаснучі інтереси відіграють важливу роль у виявленні здібностей особистості, яка розвивається. Педагогічно важливим є таке відношення викладачів до сфери інтересів і студентів, що припускає поглиблення і розширення їхніх пізнавальних потреб.

Діяльність, поведінка – найзагальніші форми цілісного впливу активності особистості як суб'єкта. На думку К. О. Абдульханової – Славської, саме суб'єкт визначає потрібну кількість активності для різних форм діяльності, а також якість цієї активності [1].

За твердженням Ю. Л. Трофімова, вивчення реальних процесів діяльності, поведінки переконує в доцільності їх розгляду як системи, головними компонентами якої є потребнісно-мотиваційний, операціональний, інформаційний, регуляторний. Проблема активності особистості студента – проблема суб'єктивного реагування особистості на вплив біосоціального середовища. Мотиваційна сфера особистості змушує ставити перед собою мету і домагатись її втілення. Вагому роль у вирішенні даної проблеми відіграє викладач [5].

Вивчаючи конкретно-психологічну характеристику різних здібностей, ми можемо виділити більш загальні якості, що відповідають вимогам не однієї, а багатьох видів діяльності, і спеціальні якості, що відповідають більш вузькому колу вимог даної діяльності. У структурі здібностей деяких індивідів ці загальні якості можуть бути винятково яскраво вираженими, що дає можливість говорити про наявність у людей різнобічних здібностей, про загальні здібності до широкого спектра різних діяльностей, спеціальностей і занять. Ці загальні чи особистісні здібності не повинні протиставлятися спеціальним, як це роблять деякі психологи, намагаються виділити загальний інтелект як містичний фактор, що відкривається лише в результаті застосування тестів розумової обдарованості, як обдарованість взагалі. Найяскравішим доказом особистісної зумовленості мислення та інтелекту є поняття інтелектуальної активності особистості [5]. Інтелектуальна активність – це не стимульоване ззовні продовження мислення. Інтелектуальна активність є особистісною властивістю, властивістю цілісної особистості, яка не зводиться ні до загальних розумових здібностей, ні до мотиваційних факторів розумової діяльності. Такий підхід дає можливість досить переконливо розрізнити творчість та інтелект.

Методом “креативно поля” Д. В. Богоявленська визначила три рівні інтелектуальної активності – стимульно-продуктивний, евристичний, креативний. Стимульно-продуктивний, або пасивний, рівень має місце тоді, коли людина, досить старанно працюючи, залишається в межах заданого або знайдено способу дії [5].

Євристичний, тут люди вже виявляють певною мірою інтелектуальну активність, не стимульовану зовнішніми факторами, шукають нові засоби. Однак евристичний виявити тільки емпіричні закономірності, які дають змогу вирішувати поставлені ззовні задачі на відміну від креативів, для яких імперична закономірність стає не формальним засобом, а самостійною проблемою. Якісна особливість креативів – самостійна, не стимульована ззовні постановка проблеми.

Стимульно-продуктивний рівень відповідає прийняттю і продуктивному вирішенню задач, однак у межах уже поставлених проблем. Евристичний рівень відповідає відкриттю нових закономірностей емпіричним шляхом.

Креативний рівень відповідає теоретичним відкриттям, коли вчений будує теорію, яка пояснює факти, ставить нову наукову проблему.

Мисленнєва діяльність зумовлена не тільки особистісно, а й індивідуально, суб'єктивно. В процесі мислення, у постановці та розв'язуванні задач, ставленні до них, продуктивності, мислення не можуть не виявлятися характер людини, її темперамент, тип акцентуації, психофізіологічні особливості. Так, кожна класифікація індивідуальних типів у психології супроводжується яскравим описом особливостей мислення. К. Г. Юнг, зокрема, характеризує особливості мислення екстравертів та інтровертів. За екстравертованої установки мислення спрямоване на категорії об'єктивних даних (факти, ідеї). Екстраверт намагається ставити всі прояви життя в залежність від інтелектуальних висновків, які завжди орієнтуються на об'єктивно задане, або на об'єктивні факти, або на загальноприйняті ідеї? Мислення ж за інтровертованої установки орієнтується передусім на суб'єктивний чинник. Інтроверт прагне поглиблення, а не розширення. Його судження менше стосуються об'єкта, ніж суб'єкта [5].

Специфічне поєднання різних властивостей розуму, їх стійкий вияв у процесі розв'язування різних задач характеризують стиль інтелектуальної діяльності, той самий єдиний інтелект, особистості, за допомогою якого людина не тільки пізнає, а й перетворює навколишній світ, активно впливає на нього, будує стратегію свого життя і реалізує її упродовж багатьох років. Найвищим рівнем розвитку інтелекту є така його структура, яка забезпечує творче перетворення дійсності, творчість у її різноманітних видах і виявах.

Розвиток особистості відбувається у конкретних суспільних умовах. Особистість завжди конкретно-історична, вона продукт епохи, життя своєї країни, своєї сім'ї. Вона очевидець та учасник суспільного руху, творець власної загальної історії, об'єкт і суб'єкт сучасності.

У процесі розвитку особистості людина оволодіває методами людської діяльності та спілкування, мовою, в неї формуються вищі психічні функції, свідомість, воля, самосвідомість, вона стає суб'єктом активного цілеспрямованого пізнання й перетворення навколишнього соціального середовища. В неї з'являється здатність до самовдосконалення, самотворення власної особистості, самопізнання, самовиховання та самонавчання.

Особистість характеризується якісними та кількісними проявами психічних особливостей, які утворюють її індивідуальність. Індивідуальність – це поєднання психологічних властивостей людини, що утворюють її

своєрідність, відмінні від інших людей. Індивідуальність проявляється у здібностях людини, в домінуючих потребах, інтересах, схильностях, у рисах характеру, в почутті власної гідності, у світобаченні, системі знань, умінь, навичок, у рівні розвитку інтелектуальних, творчих процесів, в індивідуальному стилі діяльності та поведінки, в типі темпераменту, в характері, емоційній та вольовій сфері тощо. Індивідуальність формує важливу характеристику особистості людини, яка забезпечує властивий тільки їй стиль взаємозв'язків з навколишньою дійсністю.

Соціально-психологічні, психологічні та індивідуально-психологічні властивості особистості доцільно розглядати цілісно як такі, що становлять єдиний ряд, який можна позначити терміном “соціально-психолого-індивідуальні” властивості особистості. У цьому ряду виділимо такі складові, як спрямованість, характер, самосвідомість тощо.

Зв'язок між поведінкою і діяльністю найбільш чітко досліджений О. М. Леонтьєвим, С. Л. Рубінштейном, Г. С. Костюком, В. В. Давидовим та їхніми послідовниками. Так, О. М. Леонтьєв основу особистості людини визначав як сукупність її суспільних за своєю природою відношень до світу, що реалізуються діяльністю, точніше розмаїттям діяльностей особистості. Тільки завдяки діяльності особистість стає суб'єктом пізнання та перетворення об'єктивної дійсності. Сукупність діяльностей, що їх реалізує особистість, творить зв'язки індивіда зі світом, і це стає основним параметром особистості.

Другим важливим параметром особистості, за О. М. Леонтьєвим, є ступінь ієрархізованості мотивів діяльностей. Серед них виділяється головний мотив або життєва мета людини. Життєві мотиви людини можуть мати різний зміст і різну об'єктивну значущість, але саме вони психологічно творять для людини сенс і щастя життя. Вершина життєвого шляху людини досягається тоді, коли провідний мотив або мета підносять людину до розуміння загальнолюдських цінностей, поєднують її життя з життям людства, а не уособлюють її, відривають від загалу [3].

Одним із найважливіших положень діяльнісного підходу О. М. Леонтьєва до особистості є визнання того факту, що особистість не може розвиватись у межах задоволення потреб. Однією з головних ознак розвитку особистості, самої суті особистості визнається її здатність до творчості, продуктивної діяльності, досягнення суспільно і особистісно значущих результатів [3].

О. М. Леонтьєв стверджує, що справжня основа особистості людини лежить не тільки у закладеній у ній генетичній програмі, не в глибинах її природних задатків та впливів і навіть не в набутих нею навичках, знаннях та вміннях, а в її системі діяльностей, що реалізується цими знаннями і вміннями. Діяльність виступає як основа, наскрізний вимір уявлення про особистість, який охоплює усі підструктури соціально-психолого-індивідуального виміру особистості [3].

Г. С. Костюк вважає, що найбільш продуктивним у процесі розкриття психологічної проблеми особистості є підхід, що спирається на аналіз її діяльності. Суспільні умови визначають психічні властивості особистості не самі по собі, а завдяки її діям, загалом – діяльності. Він робить дуже важливий висновок про те, що структура особистості повинна розглядатися не лише в горизонтальному (діяльнісному), а й в розумових, емоційних, вольових, моральних й трудових якостях індивіда, характерні рисам його свідомості і самосвідомості [2].

Головне призначення іноземної мови полягає в оволодінні студентами вмінням спілкуватись, тобто розвивати комунікативні здібності: безпосередньо спілкуватись, розуміти мову, вміти читати іншомовні тексти, вірно писати. Формування комунікативної компетенції є одним із головних чинників навчання у вищому навчальному закладі. На сьогодні це досить необхідно і актуально. Практичний досвід стверджує, що найбільші труднощі виникають під час спілкування іноземною мовою, а особливо сприймання її на слух. Вербальне спілкування неможливе без розуміння мови співбесідника, оскільки під час мовної взаємодії кожний має роль як того хто говорить так і того хто слухає.

Одним із найбільш ефективних способів розвитку і формування навичок спілкування іноземною мовою є особистісно - орієнтований підхід. Особливість даної проблеми полягає в тому, що під час навчання іноземної мови необхідно враховувати індивідуальні особливості кожного студента.

Особистісні психологічні особливості не можуть бути засвоєні у вигляді знань. Вони стають результатом самостійного включення студентів в навчальну діяльність і є підсумком діяльнісної організації навчального процесу із іноземної мови. За такої організації під час вивчення іноземної мови розвиваються індивідуальні особливості студента, зокрема, формуються іншомовні мовленнєві механізми. Під час говоріння, читання, аудіювання і письмової роботи розвиваються і вдосконалюються навички і

механізми пам'яті, слухового і зорового сприймання мови, змістового структурування висловлювання. Розвиток цих механізмів позитивно впливає на становлення і удосконалення функцій рідної мови, додатково тренуючи відповідні структури мозку, покращується робота слухового і мовного аналізатору [4].

Вивчення іноземної мови допомагає у розвитку функцій психіки студентів. Тренуються різні прийоми запам'ятовування – довільні і не довільні, механічні, логічні, безпосередні і опосередковані (завдяки опорним сигналам) [4]. Розвиваються інтелектуальні функції аналізу і синтезу. Комунікативне навчання іноземній мові збагачується завдяки розвитку абстрактного мислення. Абстрагування і узагальнення виникає під час мовної діяльності у вигляді усвідомлення навчального матеріалу. Системність та логіка мислення, що виникають під час вивчення іноземної мови – це один із шляхів удосконалення пізнавальної функції студентів.

Логіка мислення удосконалюється в слові, і тому послідовність викладу навчальної інформації, інформативність і повнота висловлювання, взаємозв'язок аргументів і наслідків, перехід від одного до іншого, побудова логічно пов'язаних діалогів, ситуативна обумовленість реплік формуються в іншомовному висловлюванні.

Методи стимулювання навчальної діяльності студентів спрямовані на формування позитивних мотивів учіння, що стимулюють пізнавальну активність і сприяють збагаченню навчальною інформацією. До них належать методи формування пізнавальних інтересів та методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Під час занять із іноземної мови ми включаємо різноманітні рольові спілкування студентів, застосування дискусійних прийомів у вигляді обговорювання проблеми, використання ілюстрацій, фото-, кіно- і телематеріалів (особливо актуальним є використання матеріалів, які пов'язані із майбутньою діяльністю студентів). Таке різноманітне навчання розвиває уявлення студентів. Вивчення іноземної мови є важливим засобом підготовки до діяльності відповідно обраного фаху. Вірно організоване навчання передбачає розвиток індивідуальних здібностей.

Розвиток особистісних рис студентів залежить також від багатьох факторів. Особливим чинником є особистість викладача як організатора навчальної діяльності із даного предмета. Від педагогічного хисту залежать і його творчість, організація діяльності, система суб'єктивних відношень і

результат розвиваючого навчання. Методичні прийоми які застосовує викладач на заняттях ґрунтуються на технології діяльності, від них залежить навчання іноземній мові, мотивація і стимулювання студентів, розвиток їхніх інтересів.

Професійна спрямованість викладача іноземних мов – особлива система його спонук до застосування всіх своїх сил і здібностей в удосконаленні навчального процесу, ефективному проведенні занять, в розвиткові у студентів умінь і навичок мовленнєвої діяльності; формуванню мотивації до вивчення мов; вироблення вмій у студентів орієнтуватись в різноманітній інформації іноземними мовами, знаходити, сприймати, аналізувати, застосовувати їх на практиці.

Ефективність навчального процесу залежить від багатьох чинників. Але незаперечним є те, що успіх у реалізації навіть найдосконаліших педагогічних систем та завдань, залежить від особистості викладача, його майстерності і моральних якостей. Вимоги сучасності ставлять перед вузом завдання сформуванню не тільки високоосвічену, але й здатну самостійно й творчо мислити, адаптуватися до умов існування особистість. Це вимагає змін у діяльності викладача і, в першу чергу, потребує спрямування його взаємодії із студентами на користь процесів саморозвитку й самоорганізації.

Таким чином, психолого-педагогічний аналіз формування особистісних рис студентів визначає не тільки спрямування, зміст і форм роботи викладача, але оцінює результати розвиваючого навчання засобом іноземної мови. Проблема, яка висвітлюється в даній статті переконує, що іноземна мова як предмет навчальної програми може бути і фактором всебічного розвитку особистості, формуванням особистісних рис студентської молоді.

Під час занять із іноземної мови студент має всі умови для розвитку індивідуальних здібностей.

Використана література:

1. *Абульханова-Славская К. А.* Стратегия жизни. – М., 1991.
2. *Костюк Г. С.* Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989.
3. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1977.
4. *Ляховицкий М. В.* Методика преподавания иностранных языков. – М., 1981.
5. Психологія / за ред. Трофімова Ю. Л. – К. : Либідь, 1999. – 555 с.
6. *Скалкин В. Л.* Коммуникативные упражнения на английском языке. – М., 1983.

МОВЧАНЮК Н. А., ГАРАЩЕНКО Г. А. Проблемы формирования личностных черт студентов во время обучения иностранному языку.

В статье рассматриваются проблемы формирования личностных черт студентов во время иностранному языку. Освещаются сущность и задание личностного подхода как к изучению иностранного языка, так и к иностранному языку.

Ключевые слова: формировать, личностные черты, личностный подход, социально-психологические особенности, иностранный язык.

MOVCHANYUK N. A., GARASHCHENKO R. A. The problems of moulding students' personal characteristics while teaching a foreign language.

The article deal with the problems of forming students' individual characters during the process of teaching a foreign language. The essence and the tasks of the personal approach to both learning and teaching a foreign language are highlighted.

Key words: to mould, personal characteristics, individual character, individual approach, socio-psychological peculiarities.

Мозгальова Н. Г.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВИТОКИ СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті в історичній послідовності проаналізовані витoki становлення сучасної теорії і методики фортеп'яноної підготовки.

Ключові слова: методичні принципи, фортеп'яноне навчання, композитори, педагоги, педагогічні погляди.

Оновлення системи освіти в Україні спрямоване на підвищення рівня фахової підготовки спеціалістів для загальноосвітньої школи. Саме система освіти повинна сприяти процесу пристосування фахівців до нових умов життя і праці, у зв'язку з чим перед вищою школою постає необхідність впровадження ефективних форм і методів навчання. Традиційна система фортеп'яноної підготовки вчителів музики має багатий досвід застосування у навчально-виховному процесі кращих надбань педагогів 19-20 сторіччя. Але історія становлення теорії та методики фортеп'яноної підготовки як науки на сьогоднішній день залишається мало дослідженою сферою. Так, вивченню історичного розвитку європейського фортеп'яноно-виконавського мистецтва присвячені роботи А. Алексєєва, Н. Кашкадамової, М. Мільштейна, Г. Ципіна. Проект історико-аналітичного дослідження основних тенденцій розвитку української фортеп'яноної школи